

Uitval van studenten en startende verpleegkundigen

Het SPRiNG-onderzoek

■ ■ ■ Jos Kox^{1,2}, docent/onderzoeker; Ellen Bakker³, docent/onderzoeker; Hanny Groenewoud¹, senior onderzoeker; Harald Miedema¹, lector Arbeid en Gezondheid; Pepijn Roelofs^{1,4}, senior onderzoeker/projectleider

¹ Kenniscentrum Zorginnovatie - Hogeschool Rotterdam; ² Afdeling Huisartsengeneeskunde – Erasmus MC; ³ Afdeling Arbeid en Gezondheid - Amsterdam UMC; ⁴ Afdeling Sociale Geneeskunde - UMCG

Het SPRiNG-onderzoek beoogt een bijdrage te leveren aan het behoud van verpleegkunde-studenten en startende verpleegkundigen. De uitval onder beide groepen is hoog, terwijl de tekorten aan verpleegkundigen steeds verder toenemen. Wat is er te doen tegen de late uitval uit de verpleegkunde-opleiding en de vroege uitval uit het beroep?

Aanleiding

De groeiende zorgvraag als gevolg van de vergrijzing en een krimpnde beroepsbevolking dragen bij aan het oplopen van de tekorten van verschillende zorgprofessionals, waaronder algemeen en gespecialiseerd verpleegkundigen (1). Zorgopleidingen én zorginstellingen staan voor de uitdaging om voldoende zorgprofessionals op te leiden én te behouden voor de zorg. Cijfers uit 2018 tonen een toename in het zorggebruik van zorgprofessionals: mentale klachten (ernstige vermoeidheid, frustratie, opgebrand gevoel) en klachten aan het bewegingsapparaat van respectievelijk 25 en 40% ten opzichte van 2014 (2,3). Ook steeg in 2018 het verzuim onder jonge zorgprofessionals als gevolg van met name mentale gezondheidsproblemen (2,3).

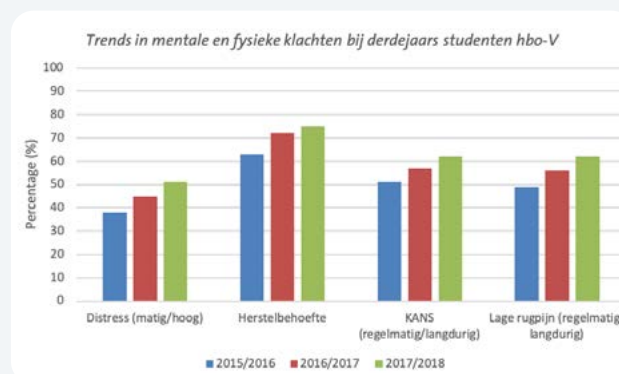
Uit onderzoek naar fysieke en psychosociale arbeidsbelasting onder zorgmedewerkers blijkt bijna één op de tien startende verpleegkundigen binnen twee jaar na afstuderen niet meer werkzaam te zijn in de zorg (4).

Studying Professional Resilience in Nursing students and new Graduates (SPRiNG)

Naar aanleiding van bovenstaande ontwikkelingen startte de Hogeschool Rotterdam in 2016 een cohortstudie om de redenen van uitval van verpleegkundestudenten tijdens de opleiding en aan het begin van hun loopbaan in kaart te brengen (5,6). Drie cohorten derdejaarsstudenten zijn inmiddels ingestroomd in het SPRiNG-onderzoek (N=711). In een periode van drieënhalf jaar vullen zij op drie momenten een vragenlijst in over fysieke en mentale stage/werkbelasting en klachten. Ook wordt gevraagd naar de intentie tot stoppen met de verpleegkunde-opleiding of het verpleegkundig beroep. De resultaten van dit onderzoek dragen bij aan het doen van gerichte aanbevelingen voor preventieve interventies, met de nadruk op (het aanleren van) een gezonde werkstijl.

Eerste Resultaten

De eerste, voorlopige, SPRiNG-resultaten tonen een geleidelijke toename van distress (piekeren, lusteloosheid en spanningsklachten; vroege signalen van angst en depressie), de behoefte aan herstel ('werk gerelateerde vermoeidheid' en tevens een vroege indicator van depressierisico) (7,8), klachten aan armen, nek en/of schouders (KANS) en lage rugpijnklachten (zie figuur 1).

Figuur 1: Trends in mentale en fysieke klachten bij derdejaars studenten hbo-V (N=711)

Veel studenten (70%) bleken hoog te scoren op herstelbehoefte, 46% scoorde matig tot hoog op distress, 57% had regelmatig/langdurig last van KANS-klachten en 56% had regelmatig of langdurig last van lage rugpijnklachten. Deze gemiddelde scores tonen aan dat studenten tijdens de opleiding al substantiële fysieke en mentale gezondheidsklachten ervaren.

Van de drie gevolgde cohorten studenten (N=711) is 3,4% gestopt met de opleiding. Van het aantal studenten die afzagen van deelname aan SPRiNG (N=213), bleek 22,5% te zijn gestopt, waarmee het totale uitvalpercentage na drie jaar studeren uitkomt op 7,4%.

SPRING is een consortium bestaande uit het Erasmus MC, Amsterdam UMC, Amsterdam Public Health, NIVEL, de Rotterdamse Zorg, Albeda College, Bachelor Verpleegkunde en Kenniscentrum Zorginnovatie van Hogeschool Rotterdam. Het project wordt gefinancierd door Regieorgaan SIA RAAK-PRO en Hogeschool Rotterdam. Meer informatie: <https://hr.nl/spring>.

Groep 1: In een neerwaartse spiraal terechtkomen

- Toenemende problemen met de zwaarte van de opleiding en stages.
- Grip verliezen op het leerproces: beperkte steun en begeleiding in opleiding en stage.
- Persoonlijke eigenschappen (o.a. perfectionisme, sub assertiviteit, onzekerheid).
- Persoonlijke omstandigheden (o.a. problemen in thuissituatie, verbroken relatie).
- Toename van lichamelijke, psychische en sociale problemen: 'zichzelf vergeten' en 'zichzelf verliezen'.

Conclusie: "Dit houd ik niet vol".

Groep 2: In een toenemende mate een mismatch ervaren tussen realiteit en verwachtingen

- Opleiding en stages verlopen moeiteloos, maar anders dan gehoopt (bijv. weinig persoonsgerichte zorg).
- Gedroomde stage komt ook niet in jaar 3 (bijv. de ziekenhuisstage).
- Toenemende twijfels over het beroep (bijv. moeite hebben met dagelijkse ADL-ondersteuning, ondergeschiktheid aan artsen, onregelmatige diensten).
- Onduidelijk beeld van carrièremogelijkheden.

De balans opmaken: "Dit is niet wat ik wil in mijn leven".

Box 1: Redenen late uitval hbo-V: twee groepen voormalig hbo-V-studenten.

Uitval verpleegkundestudenten

Om de redenen voor late uitval (jaar 3 en 4) in kaart te brengen, vonden in 2017 semigestructureerde diepte-interviews plaats met elf voormalige verpleegkundestudenten (9). Uit de analyse kwamen twee kernthema's aan het licht: 'In een neerwaartse spiraal terechtkomen' en 'In een toenemende mate een mismatch ervaren tussen realiteit en verwachtingen'. Hierop zijn twee groepen gebaseerd (Box 1).

Studenten uit groep 1 vonden de studie en vooral de stages moeilijk en zwaar. Zij belandden in een neerwaartse spiraal van gezondheids- en sociale problemen. Dit werd veroorzaakt door een combinatie van persoonlijke eigenschappen en omstandigheden, zoals gebrek aan passende steun en begeleiding. Na een periode van ziekte en/of verzuim concludeerden zij: "Dit houd ik niet vol". Studenten uit groep 2 behaalden met gemak hun studiepunten. Zij

kwamen er in jaar 3 achter dat het werk als verpleegkundige niet overeenkwam met hun eigen wensen en verwachtingen. Na het opmaken van de balans concludeerden zij: "Dit is niet wat ik wil in mijn leven".

Late uitval uit het verpleegkundig onderwijs heeft diverse redenen, die deels ook met elkaar samenhangen. Negatieve ervaringen tijdens stage waren vooral bij studenten uit groep 1 van invloed. Dergelijke studenten gedijen vooral bij een veilig leerklimaat in combinatie met studietoetsing en psychologische ondersteuning op maat. Studenten uit groep 2 ervaren steeds meer discrepantie tussen verwachtingen en realiteit. Zij hadden meer behoefte aan realistische informatie over het onderwijsprogramma en de verpleegkundige praktijk aan het begin van de opleiding en het brede scala aan carrièremogelijkheden. Meer uitdaging tijdens studie en stage is voor deze studenten ook belangrijk.

Uitval startende verpleegkundigen

In diverse artikelen staan redenen beschreven voor vroege uitval uit het verpleegkundig beroep. Startende verpleegkundigen ondergaan na diplomering een periode van stress, rolaanpassing en shock als ze geconfronteerd worden met de realiteit van het verpleegkundig beroep (10). Dit leidt vooral in het eerste jaar na diplomering tot verhoogde stress- en angstniveaus (11). Dit, in combinatie met een hoge werkdruk (12), resulteert in een grotere kwetsbaarheid voor uitval (13). De redenen voor uitval onder startende verpleegkundigen zijn derhalve anders dan voor verpleegkundigen met langere professionele ervaring.

De hierboven geschetste inzichten komen voornamelijk uit buitenlandse onderzoeken. Het is belangrijk ook inzicht te krijgen in de redenen waarom startende verpleegkundigen in Nederland besluiten het beroep te verlaten. Dit kan richting geven aan strategieën die kunnen bijdragen aan hun behoud. Daarom hebben we middels een kwalitatief onderzoek onder 17 verpleegkundigen die binnen twee jaar na diplomering het beroep hebben verlaten (vroege uitval), de hieraan bijgedragen ervaringen en omstandigheden geïnventariseerd. De uitkomsten van dit onderzoek worden binnenkort verwacht.

In nauwe samenwerking met Hogeschool Rotterdam gaat Intensive Care Volwassenen onderzoek doen naar uitval onder IC-studenten in de context van generatie specifieke kenmerken. De resultaten kunnen leiden tot andere manieren van begeleiden en leren in aansluiting bij de huidige generatie studenten. Voor vragen kun je contact opnemen met Margo van Mol.

Referenties

1. Joldersma C, Laarman-Wierenga M, Brink M. (2016) Arbeid in Zorg en Welzijn. Eindrapport. Den Haag: CAOP.
2. Bronkhorst B. (2019) Whitepaper Gezondheid en welbevinden van jongeren die werkzaam zijn in de zorg. Apeldoorn: IZZ.
3. Blokzijl R, Meijers S. (2019). HBO Verpleegkunde CROHO-code 34560; instroom, deelnemers, gediplomeerden, studierendement en sectorrendement (2016/'17 - 2017/'18).
4. Bronkhorst B, ten Arve A, Spoek M, Wieman D. (2014) Gezond werken in de zorg. Onderzoek naar fysieke en psychosociale arbeidsbelasting onder zorgmedewerkers. Apeldoorn: IZZ.
5. Bakker E, Kox J, Roelofs P. SPRING sterk gestart in de zorg; Onderzoek naar fysieke en mentale determinanten van uitval onder studenten verpleegkunde en beginnende verpleegkundigen. Verpleegkunde. 2016; 31(3):4-6.
6. Bakker EJ, Kox JHAM, Miedema HS, Bierma-Zeinstra S, Runhaar J, Boot CR, et al. Physical and mental determinants of dropout and retention among nursing students: protocol of the SPRING cohort study. BMC nursing. 2018 Dec;17(1):27.
7. Bakker EJ, Verhaegh KJ, Kox JHAM, Beek van der AJ, Boot CRL, Roelofs PDDM, et al. Late dropout from nursing education: An interview study of nursing students' experiences and reasons. Nurse Educ Pract. 2019; 39:17-25.
8. Van Veldhoven M, Broersen S. Measurement quality and validity of the "need for recovery scale". Occup Environ Med. 2003.
9. Nieuwenhuijsen K, Sluiter JK, Dewa CS. Need for recovery as an early sign of depression risk in a working population. J Occup Environ Med. 2016.
10. Casey K, Fink R, Krugman M, Propst J. The graduate nurse experience. J Nurs Adm. 2004; 34(6):303-11.
11. Blomberg K, Isaksson AK, Allvin R, Bisholt B, Ewertsson M, Kullén Engström, A, et al. Work stress among newly graduated nurses in relation to workplace and clinical group supervision. J Nurs Manag. 2016; 24(1):80-7.
12. Umansky J, Rantanen E. Workload in nursing. Proc Hum Factors Ergon Soc Annu Meet. 2016; 60(1):551-5.
13. Beecroft PC, Dorey F, Wenten M. Turnover intention in new graduate nurses: a multivariate analysis. J. Adv Nurs. 2008; 62(1):41-52.